

160. Toespr. bij aanbidding aan ?? van door Harm Amsing (20^e e.) gegoten kan in een mal van eind 17^e of 18^e e., s.d.

Door B. Dubbe bewaarde tekst waarvan niet is vastgesteld dat die als zodanig is gepubliceerd. Van de in hierin vermelde onderzoeksresultaten is natuurlijk wel veel verwerkt in publicaties.

Het staat vast dat er in de dertiende eeuw reeds tinnegieters in Nederland werkzaam waren. In stedelijke rekeningen uit die tijd lezen wij over de aanschaf van stadskannen, grote tinnen kannen waaruit de stadsbestuurders hun tafels rijkelijk met wijn plachten te besproeien of met de inhoud waarvan zeer geziene gasten werden vereerd. In de veertiende eeuw breidde het ambacht zich zodanig uit, dat de tinnegieters zich in gilden verenigden. De oorzaak van het toenemend aantal tinnegieters was de steeds groter wordende vraag naar tinnen gebruiksvoorwerpen. Waren het voordien de hogere standen, die zich het gebruik van tinwerk konden permitteren, langzamerhand vond het ook ingang bij de tot welvaart komende burgerij. Bovendien moest men zich voordien behelpen met voorwerpen gemaakt uit hout of grof aardewerk, zodat het meer geacheveerde tinwerk een enorme vooruitgang betekende. Tin heeft daarnaast nog andere voordelen. Voedsel kan zonder bezwaar voor de gezondheid uit tinnen voorwerpen genuttigd worden, terwijl voorts warme spijzen en dranken er warm en koude dranken er koud in blijven.

In de vijftiende en zestiende eeuw beleefde het tinnegietersambacht hier een bloei periode. In de daarop volgende eeuwen ging het allengs bergafwaarts. Het tinnen gebruiksvoorwerp verhuisde tenslotte naar de keuken. Was de slechte kwaliteit van het aardewerk ^{in de veertiende eeuw} mede de oorzaak van een toenemend gebruik van tin in de veertiende eeuw en later, een speling van het lot bewerkte ook weer, dat het aardewerk, dat in de zeventiende eeuw kwalitatief op een zeer hoog plan was gekomen, het tin ^{weer} uit de huishouding verdreef. ^{die vooral als schalen voor wijn en bier diende}

De U aangeboden kan ^{vervaardigd} is ~~gekoken~~ in Groningen, de hoofdstad van de provincie van die naam. Reeds in 1416 vormden de Groninger tinnegieters een gilde tesamen met — het is een enigzins vreemde combinatie — de zadelmakers, glazemakers en de schilders. De gieter van de kan is de heer Harm Amsing, die U hierbij ziet afgebeeld in zijn tinnegieterij. Hij is een van de zeer weinige in Nederland overgebleven tinnegieters, die het ^{ambacht} vak nog volgens de oude tradities van het vak uitoefent, tradities die hem zijn overgeleverd door zijn voorvaders. Amsing is namelijk een nazaat van de sedert 1620 te Groningen als tinnegieters werkzame familie van die naam.

Volgens ^{van de} Amsing dateert de vorm waarin de kan gegoten is uit het eind van de zeventiende, hoewel het model als zodanig typisch is voor de achttiende eeuw. Het hiervoor gebruikte woord vorm is eigenlijk niet juist. De kan wordt namelijk gegoten in onderdelen die daarna aan elkaar worden gesoldeerd. Voor elk van deze onderdelen is een aparte ~~vorm~~ meestal koperen vorm nodig, die bestaat uit een kern en een mantel. De ruimte tussen de ~~vorm~~ kern en de mantel die overeenkomt met het model van ~~kan~~ het te gieten voorwerp wordt volgegoten met tin. Het gietstuk wordt na afkoeling uit de vorm genomen en op een draaibank verder afgewerkt. Daarna worden de verschillende onderdelen aan elkaar gesoldeerd. Voor het gieten van deze kan heeft de tinnegieter een vijftal vormen gebruikt. Het lichaam van de kan wordt

~~wordt~~ in twee gedeelten gegoten, een voetstuk en een halsstuk. Aan de binnen-
zijde van de kan is meestal te zien waar de twee delen aan elkaar zijn gesoldeerd.
Verder worden dan het hengsel, scharnier en deksel apart ^{vervaardigd} gegoten.

Aan het tin waarmee de kan is gegoten is een weinig lood toegevoegd. Dit is nood-
zakelijk omdat tin in zuivere toestand niet kan worden verwerkt. Het metaal is te
zacht en daardoor te buigzaam, hetwelk een ongewenste eigenschap voor huis-
houdelijke voorwerpen is. Door lood toe te voegen krijgt het metaal de nodige hard-
heid.

Tenslotte nog een opmerking over de rol die tinnen voorwerpen hebben gespeeld
in het kader van credietverlening aan particulieren. Tinnegieters plachten
namelijk een voorraad tinwerk te hebben, die zij verhuurden ter gelegenheid van
bruiloften en andere feesten. De huurders maakten echter misbruik van dit dienst
betoon van de tinnegieters getuige het groot aantal klachten dat daarover bij de
overheid werd ingediend. Het gebeurde maar al te vaak dat de huurders na een bra-
partij het tin ^{bij} ~~waarde~~ Bank van Lening ~~waarde~~ beleenden om met het verkre-
gen crediet het feest te kunnen voortzetten.

B. Dubbe